

УДК 330.341:337.12

С. О. Тульчинська,
 д. е. н., професор, професор кафедри економіки і підприємництва,
 Національний технічний університет "КПІ імені Ігоря Сікорського"
 Т. П. Ткаченко,
 к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки і підприємництва,
 Національний технічний університет "КПІ імені Ігоря Сікорського"
 М. В. Гращенко,
 магістрант,
 Національний технічний університет "КПІ імені Ігоря Сікорського"

ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

S. Tulchynska,
 Doctor of Economics, Professor, Department of Economics and Entrepreneurship,
 National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
 T. Tkachenko,
 PhD, associate professor, docent of the Department of Economics and Entrepreneurship,
 National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
 M. Hrashchenk,
 Master's student,
 National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

THREATS OF ECONOMIC SECURITY OF SMALL ENTERPRISE

У статті встановлено, що загрози економічної безпеки малого підприємництва поділяються на зовнішні та внутрішні, контроль над якими має однаково важливе значення для розвитку як малого підприємництва, так і держави в цілому. Визначено основні проблеми розвитку малого підприємництва в Україні на сучасному етапі розвитку економіки країни. Обґрунтовано необхідність застосування методів профілактики та боротьби з загрозами економічної безпеки, у тому числі в стратегії малого підприємства повинні бути сформульовані основні напрями щодо забезпечення економічної безпеки, реалізація яких дозволить забезпечити розвиток малого підприємства та стійку економічну динаміку всієї економічної системи. З'ясовано, що економічна безпека має безпосередній вплив не лише на становище підприємства, а й на економічну систему країни загалом. Обґрунтовано, що забезпечення економічної безпеки розвитку підприємництва має стати пріоритетним напрямом економічної політики держави.

The article establishes that the threats to the economic security of small business are divided into external and internal ones, the control of which is equally important for the development of both small enterprise and the state as a whole. The main problems of small enterprise development in Ukraine at the present stage of development of the country's economy are determined. The necessity of using methods of prevention and control of threats to economic security has been substantiated, in particular, the main directions of ensuring economic security should be formulated in the strategy of a small enterprise, implementation of which will ensure the development of a small enterprise and the stable economic dynamics of the whole economic system. It has been determined that economic security has a direct influence not only on the situation of the enterprise but also on the economic system of the country as a whole. It is substantiated that ensuring the economic security of entrepreneurship development should become a priority direction of the state's economic policy.

Ключові слова: економічна безпека, мале підприємство, економічна безпека, сучасний економічний стан, загрози економічної безпеки.

Key words: economic security, small enterprise, economic security, modern economic condition, threats to economic security.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасна економіка країни знаходиться не у найліпшому становищі так само, як і стан малого підприємництва, що між собою є взаємопов'язаними. Аналіз проблем економічної безпеки малого підприємництва є не випадковим, адже саме ця форма підприємництва є найпоширенішою не тільки в нашій країні, а й за кордоном і як визнають міжнародні експерти, що мале підприємництво сприяє збільшенню оподаткованої бази для бюджетів різних рівнів, сприяє зменшенню безробіття, поповненню ринку товарами та послугами. Мале підприємництво впливає на розвиток економіки, стабі-

лізує її внутрішні процеси, надає стимулюючу дію розвитку економіки, має значну роль у економічній системі країни. Оцінка економічної безпеки має дати змогу оцінити основні загрози та ризики які виникають на шляху розвитку підприємства та допомогти знайти рішення для їх подолання.

Рівень економічної безпеки малих підприємств в умовах сучасної економіки, так як саме розвиток малого бізнесу, незважаючи на нестабільну та несприятливу економічну ситуацію в країні, має неабияку роль у ринковій економічній системі. Аналіз економічної безпеки є важливим, адже він є показником привабливості для внутрішніх та міжнарод-

них інвесторів, що напряму впливає на економічний стан країни та її громадян. Хоча у цій статті розглянута проблема, які стосуються малого бізнесу, як найпоширенішого, але вони мають відношення до середнього та великого. Економічна безпека є базовим та загальним поняттям тому, як включає в себе такі три напрями, як: форма діяльності, розвиток та стійкість — це основні три економічні "кити" безпеки, які є вкрай важливими для будь-якого підприємства. Також було проаналізовано сприятливі фактори та умови, за яких рівень безпеки підприємств підвищується.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Окремі питання щодо економічної безпеки представлені у працях закордонних науковців А. Сміта, Д. Рікардо, Т. Мальтуса, Д.-С. Мілля, А. Маршалла, А. Пігу, Дж.М. Кейнса, Е. Ласло, А. Маслоу, Р. МакЕлвейна, Р. Міллера, П. Самуельсона та ін.

Вивченню проблем економічної безпеки підприємств присвятили свої праці такі вчені, як: О.І. Амоша, З.С. Варналії, А.Й. Гальчинський, В.М. Геєць, О.М. Головченко, А.М. Гуменюк, О.І. Дацій, Я.А. Жаліло, Б.Є. Кваснюк, І.В. Криленко, А.І. Сухоруков, М.Г. Чумаченко, М.А. Хвєсик, Є.В. Хлобистов та ін.

Але, незважаючи на актуальність цієї тематики та висвітлення її у працях науковців, проблема визначення загроз економічної безпеки малого підприємництва є недостатньо розробленою та вимагає подальших досліджень.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є на основі з'ясування сутності поняття "економічна безпека" визначення внутрішніх та зовнішніх загроз економічної безпеки малого підприємництва, групування основних проблем розвитку малого підприємства та визначення ролі держави у протистоянні загрозам економічної безпеки задля розвитку малих підприємств в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Науковці визначають, що "економічна безпека підприємства — це стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для запобігання загрозам і для забезпечення стабільного функціонування підприємства в поточний час і в майбутньому" [3, с. 47]. Економічна безпека має безпосередній вплив не лише на становище підприємства, а й на економічну систему країни загалом.

Нині наша країна зіткнулася з проблемою економічної безпеки, а це, насамперед, здатність реагувати на зовнішні та внутрішні фактори, а також підтримувати основні показники економіки на рівні достатньому для функціонування і розвитку економічної ситуації в країні.

Дослідження наукових праць у сфері економічної безпеки [1, с. 86; 2, с. 51] дає можливість розглядати економічну безпеку малого підприємництва у трьох основних напрямках. Відповідно до першого вона визначається виходячи з одного окремо взятого аспекту діяльності суб'єктів малих форм господарювання. Інший напрямок полягає в тому, що економічна безпека підприємства трактується як такий стан малої структури, при якому забезпечується її здатність протистояти несприятливим зовнішнім впливам. У рамках третього напряму економічна безпека розглядається як забезпечення найбільш ефективного використання ресурсів малого підприємства для попередження загроз, виявлення слабких сторін і можливостей стабільного функціонування.

Незважаючи на наявні відмінності, загальним і ключовим для всіх напрямків є виділення двох головних компонентів економічної безпеки — розвитку і стійкості [3, с. 103]. Очевидно, що якщо мале підприємство не розвиваєть-

ся, то у нього різко знижується можливість виживання, стає менш стійке перед загрозами, не може пристосуватися до змін зовнішнього і внутрішнього бізнес-середовища. Стійкість ж відображає міцність і надійність елементів всередині неї самої, а також її здатність до ризику.

Що стосується можливих загроз економічної безпеки підприємства можна виділити два основних види загроз: внутрішні і зовнішні. Для кожного підприємства "внутрішні" загрози суто індивідуальні. Разом з тим, зовнішні загрози включають окремі елементи, які прийнятні практично до будь-якого суб'єкта господарської діяльності, у тому числі малому підприємству.

При правильній оцінці можливостей виникнення загроз можна застосувати ефективні методи профілактики та боротьби з такими проблемами, збудувавши загальну систему економічної безпеки на підприємстві. Серед функціональних складових економічної безпеки можна виділити фінансову, інтелектуальну і кадрову, політико-правову, екологічну та силову [5, с. 22].

Для організації ефективної економічної безпеки підприємства необхідна спеціалізована служба, діяльність якої спрямована на розробку і здійснення профілактичних заходів щодо захисту підприємства, збір і зберігання інформації про партнерів і співробітників організації, захист інформаційної безпеки, здійснення охорони території та майна організації та інші супутні завдання [4, с. 107].

У стратегії малого підприємства щодо економічної безпеки повинні бути сформульовані основні напрями, реалізація яких дозволить забезпечити стійку економічну динаміку всієї економічної системи. Одним з основних пріоритетів, що визначають стратегію економічної безпеки держави на сучасному етапі, є розвиток малого підприємництва.

Розвиток нової, високоефективної економіки — одна з провідних функцій держави щодо подолання внутрішніх економічних загроз.

Це завдання може бути вирішена за рахунок грамотної інвестиційної політики держави. Використання іноземних інвестицій під реальні загальнодержавні інвестиційні проекти, спрямовані на створення і розвиток високотехнологічного, ефективного виробництва, реалізацію інноваційних проєктів, з цілком певними термінами окупності, може позитивно відбитися на різних галузях національної економіки, привести до залучення в інноваційні проекти представників малого бізнесу.

Правове забезпечення економічної безпеки слід розглядати також через призму правових норм, що діють у сфері економіки та економічної діяльності. Забезпечення економічної безпеки України має стати пріоритетним напрямом економічної політики держави, який міг вирішити завдання проведення самостійної економічної політики, гарантування економічної незалежності держави.

Разом з тим, економічна безпека безпосередньо залежить від ринкових механізмів, що обумовлюють вільний економічний розвиток в рамках забезпечення законних прав та інтересів особистості, суспільства і держави. При цьому економічна свобода повинна базуватися на скоординованій податковій, фінансовій і банківській політиці. Повинно бути виключено втручання політики в економіку, а також вплив "тіньової економіки" на різні галузі економіки і, в першу чергу, на сферу малого підприємництва.

Для вирішення внутрішніх завдань економічної безпеки необхідно виключити використання корупції як засобу існування ринкових відносин і відмивання кримінальних капіталів.

Розвиток малого підприємництва в світовому досвіді показує, що воно має місце бути і приносити користь суспільству тільки за підтримки державних органів. В Україні в порівнянні з іншими розвиненими країнами склалася несприятлива ситуація для малого підприємництва.

Мале підприємництво охоплює, досить велике коло осіб тим самим бореться з безробіттям і з соціальної напруженості у суспільстві. Широкий розвиток малого підприємництва формує життєві орієнтири і сприяє зміні громадської установки основної маси населення. З метою об'єктивної оцінки слід зазначити, що мале підприємництво по накопиченому в ньому людським потенціалом, невичерпного запасу ідей, масштабами ринку, який йому належить освоїти, покликане стати найважливішим фактором прискорення розвитку і забезпечення гідних умов життя мільйонів громадян. Це дає підставу говорити про те, що стан, розвиток та стійка динаміка малого підприємництва багато в чому зумовлює економічну безпеку держави. Надаючи великий вплив на економіку, політику, соціальну сферу, мале підприємництво залежить від численних зовнішніх чинників.

Від характеру факторів зовнішнього середовища залежить успішний розвиток малого підприємництва в ринковій економіці. З таких позицій формування сприятливого зовнішнього середовища малого підприємництва — завдання продуманої і стратегічної державної політики. Держава повинна всіляко сприяти розвитку малих підприємств, поступово звільняючи його від непосильного податкового тягара, свавілля бюрократії і влади мафіозних структур. Поки вітчизняні компанії твердо не стануть на ноги і не зміцніють, необхідна його захищати від жорсткої конкуренції з боку світових виробників за допомогою гнучкої митної політики.

Така ситуація в Україні пов'язана з неналежним орієнтуванням, замість того щоб орієнтуватися на розвиток малого підприємництва і надавати йому державну допомогу. В цьому етапі розвитку економіки України мале підприємництво сповільнило свій розвиток. Це говорить про те, що державні органи не в належній мірі приділяють увагу його розвитку. Існує, безліч проблем розвитку малого підприємництва в Україні поки державними органами не будуть вирішені такі питання, як: бар'єри розвитку малого підприємництва, законодавча база, створення чистої конкуренції на ринку малих підприємств та інше.

Нині в українській економіці сповільнилися темпи розвитку малих підприємств і склалася незбалансована галузева структура, що характеризується гіпертрофією торгівлі. Це свідчить про те, що ні тут зосереджені фінансові, матеріальні, трудові та інші ресурси, необхідні для реалізації творчого інноваційного потенціалу підприємництва. Органам державної влади і управління необхідно підтримувати розвиток малих підприємств у реальному секторі економіки, а також у тих галузях, де є значний інноваційний потенціал, так як саме тут може бути створена база інтенсивного розвитку всієї економіки.

До числа основних проблем розвитку малого підприємництва слід віднести наступні:

- недосконалість системи оподаткування;
- нестабільність та недосконалість законодавчої бази;
- адміністративні бар'єри;
- відсутність надійної соціальної захищеності і безпеки підприємців;
- неузгодженість дій регіональних ланок в системі підтримки підприємництва;
- нерозвиненість механізмів фінансово-кредитної підтримки та страхування ризиків малих підприємств;
- обмеження доступу малих підприємств до виробничих потужностей, майну, аукціонів;
- відсутність розвинених механізмів самофінансування;
- нестабільність бюджетного фінансування федеральної і регіональної програм підтримки малого підприємництва;
- відсутність системи інформаційного забезпечення підприємництва.

ВИСНОВКИ

Отже, доводиться констатувати, що нині колосальний потенціал малого підприємництва не використовується в Україні, ця обставина не просто прикра, але вона надзвичайно небезпечна для забезпечення економічної безпеки країни.

Основні загрози економічної безпеки малого підприємництва поділяються на зовнішні та на внутрішні, контроль над якими має однаково важливе значення для розвитку та процвітання як малого підприємства, так і держави в цілому. Адже роль держави має важливе значення для підприємств, особливо підтримки та захисту потребують малі підприємства. Тому для забезпечення їх економічної безпеки держава має створювати сприятливі умови для їх розвитку.

Подальшого дослідження вимагає розроблення заходів щодо попередження та протидії загрозам економічної безпеки для суб'єктів малого підприємництва.

Література:

1. Варналії З.С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення: монографія / З.С. Варналії, Д.Д. Буркальцева, О.С. Сасенко. — К.: Знання України, 2011. — 299 с.
2. Ляшенко О.М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: монографія / О.М. Ляшенко. — Луганськ: СНУ ім. В. Даля, ПП Резніков, 2011. — 400 с.
3. Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / Ляшенко О.М., Погорелов Ю.С., Безбожний В.Л. [та ін.]; за заг. ред. Г.В. Козаченко. — Луганськ: вид-во "Елтон-2", 2010. — 282 с.
4. Тульчинський Р.В. Вплив якості прийняття управлінських рішень на економічну безпеку промислового підприємства // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. — 2015. — Вип. 1 (164). — С. 106—109.
5. Шкарлет С.М. Формування і діяльність системи економічної безпеки сучасного підприємства / С.М. Шкарлет, В.А. Іванець // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія "Економічні науки": науковий збірник. — 2012. — № 1 (56). — С. 21—25.

References:

1. Varnalij, Z.S. Burkaltsev, S.S. and Sayenko, O.S. (2011), *Ekonomiczna bezpeka Ukrainy: problemy ta priorytety zmitsnennia* [The Economic Security of Ukraine: problems and priorities for strengthening], Znanntia Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
 2. Lyashenko, O.M. (2011), *Kontseptualizatsiia upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva* [Conceptualization of management of economic safety of the enterprise: monograph], PP Reznikov, Luhans'k, Ukraine.
 3. Lyashenko, O.M. Pogorelov, Yu.S. Bezboznyi, V.L. and others (2010), *Systema ekonomichnoi bezpeky: derzhava, rehion, pidpriemstvo* [System of economic security: state, region, enterprise: monograph], Luhans'k, "Elton-2", Ukraine.
 4. Tulchinsky, R.V. (2015), "Influence of the quality of making managerial decisions on the economic safety of an industrial enterprise", *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, vol. 1, no. 164, pp. 106—109.
 5. Shkarlet, S.M. and Ivanets, V.A. (2012), "Formation and activity of the system of economic security of a modern enterprise", *Visnyk Chernihiv's'koho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu*, vol. 1, no. 56, pp. 21—25.
- Стаття надійшла до редакції 17.11.2017 р.*